

Kariérové poradenstvo (Poradnictwo Zawodowe) v Poľsku

ÚVOD

Kariérové poradenstvo v Poľsku sa systémovo rozvíja niekoľko desaťročí; možno konštatovať, že vzbudzovalo obdiv aj v období socializmu, keď sa rozvíjalo v systéme výchovného poradenstva, resp. poradenstva výchovno-profesijného (Poradnictwo Wychowawczo-Zawodowe) ako poradenského systému v rezorte školstva.

V 90. rokoch sa veľmi pružne pretransformovalo na zmenené spoločenské podmienky; západoeurópski experti konštatujú, že Poľiaci dosiahli v tejto oblasti najvýraznejší pokrok v porovnaní s ostatnými postsocialistickými krajinami.

Služby kariérového poradenstva sa v Poľsku* systematicky rozvíjali na základe Dohovoru Medzinárodnej organizácie práce č. 142. Poľsko prijalo a ratifikovalo tento Dohovor a sľúbilo sa ho pridržať.

V roku 1974 boli služby kariérového poradenstva pridelené do dvoch rezortov:

1. ministerstvo **školstva** s jeho sieťou špecializovaných inštitúcií (t.j. výchovno-profesijné poradenské centrá – Poradnie Wychowawczo-Zawodowe), ktoré zodpovedali za poradenstvo a za zabezpečovanie poradenskej starostlivosti pre žiakov a študentov;
2. ministerstvo **práce a sociálnej politiky**, ktoré zodpovedalo a zodpovedá za profesijné poradenstvo pre dospelých.

Toto rozdelenie kompetencií pretrváva doteraz.

Od počiatku ekonomickej transformácie problémy so službami kariérového poradenstva sa premietli do nových dokumentov, predpisov, ktoré sa zaoberali princípmi práce školského systému a inštitúcií v rezorte práce. Už v roku 1990 sa vypracovali prvé návrhy integrovať aktivity oboch rezortov, vyvinul sa tlak na rozšírenie pomoci pri voľbe povolania a na zdokonalenie kvalifikácie zamestnancov pracujúcich v inštitúciách poskytujúcich kariérové poradenstvo. Avšak väčšina týchto návrhov, osobitne smerujúcich ku školskému rezortu zostalo len na papieri. Prehlbovali sa rozdiely medzi službami kariérového poradenstva v školstve (dostupnosť, metódy práce kariérových poradcov, vybavenosť poradní) a dynamicky sa rozvíjajúcimi poradenskými zariadeniami v rezorte práce. Tieto zvyšujúce sa rozdiely v dostupnosti a kvalite kariérovo-poradenských služieb v oboch rezortoch a ďalšie zavádzanie politických reforiem a reforiem v oblasti výchovy a vzdelávania viedla skupinu renomovaných odborníkov* k rozpracovaniu návrhu reformovať aj kariérovo-poradenské služby. Rozpracovali **Model integrovaných služieb kariérového poradenstva**, ktorý by zahrnul obe

* Trzeczak, W., Drogosz -Zablocka E. a kol.: The Model of Integrated Career Guidance Services in Poland. Warsaw 1999

* W.Trzeczak bol dlhoročný riaditeľ Osrodka Metodycznego Poradnictwa Wych-Zawodowego vo Varšave (v rezorte školstva), od 90. rokov viedol Centrum Metodyczne Informacji i Poradnictwa Zawodowego na Národnom úrade práce vo Varšave (rezort práce).

oblasti - poradenské aktivity a inštitúcie v odvetví školstva, aj v odvetví trhu práce. Akceptovali sa nasledovné princípy:

1. **univerzálnosť** modelu,
2. právo jednotlivca na **slobodnú voľbu povolania a na výber zamestnania**
3. **bezplatnosť** kariérového-poradenských služieb.

Školstvo a kariérové poradenstvo

V dôsledku politických, sociálnych a ekonomických zmien od roku 1990 získal systém kariérového poradenstva a poradenské služby nový obsah, podmienený slobodnou **trhovou ekonomikou** a novým fenoménom, ktorým je **nezamestnanosť**.

V 90. rokoch začala v Poľsku **reforma odborného vzdelávania a prípravy** – rozpracovali sa všeobecné princípy. Zohľadňovali sa v nej také problémové okruhy, ako napr. vzdelávanie zamestnancov, ich intelektuálnych predpokladov ako hlavnej podmienky úspešnosti reformy, zmeny v obsahu odbornej prípravy a jej metód, *kariérové poradenstvo a poradenské služby predstavujú hlavnú aktivitu, ktorej cieľom je pomôcť pri voľbe školy a povolania*, pozdejšie pomôcť v kariérovom vývine a pri rekvalifikácii

V novom školskom zákone z roku 1991 sa uzákonilo vytvorenie (transformácia) špecializovaných výchovno-psychologických poradenských stredísk, ktoré zahŕňali aj kariérové poradenstvo. **Školská reforma začala až v roku 1998** – išlo o 4. veľkú reformu nasledujúcou po reforme verejnej správy, zdravotníctva a poisťovníctva. – Ministerstvo školstva popísalo princípy zmien v publikácii *Reforma školského systému*. Podstatné zmeny v školstve boli zamerané na **prípravu mladých ľudí na orientáciu na trhu práce**. Preto sa anticipovalo vytvorenie **nového typu poradenských služieb pre mladých ľudí**, a to so širokou účasťou otvorenej spoločnosti, čo sa však nepodarilo plne realizovať.

V rezorte školstva pracuje v Poľsku asi 600 psychologických a pedagogických poradní (údaje sú z roku 2002 www.telepraca.pl), ktoré poskytujú aj poradenské služby pre deti a mládež pri profesionálnom rozhodovaní. Využívajú diferenčne diagnostické metódy na zistenie psychofyzických predispozícií mladých ľudí, poskytujú im poradenské vedenie, asistenciu pri voľbe povolania.

Jeden z faktorov vysokej úrovne služieb psychologických a pedagogických poradní je ich personálne obsadenie. Kariérových poradcov (poradcov špecializovaných na poradenstvo pri voľbe povolania) je viac ako 900 – väčšina poradcov má psychologické vzdelanie (viac ako 50%), 40% má pedagogické vzdelanie, zvyšok sociologické vzdelanie. Asi štvrtina poradcov má úplné postgraduálne alebo špecializačné vzdelanie z oblasti kariérového poradenstva.

Poradne sú primerane vybavené profesionálnymi informáciami (informácie o možnostiach štúdia, o požiadavkách povolání na človeka, o možnostiach uplatnenia sa).

Služby zamestnanosti a kariérové poradenstvo

Kariéroví poradcovia v úradoch práce sú **vysokoškolsky vzdelaní**, preferuje sa kvalifikácia z oblasti psychológie, pedagogiky a sociológie (údaje z roku 1999 hovoria o 40% s pedagogickou kvalifikáciou, 16% so sociologickou a viac ako 15% psychologickou kvalifikáciou).

Charakter práce v službách zamestnanosti vyžaduje **interdisciplinárne kvalifikovaných poradcov**. Od roku 1997 možno v Poľsku získať vzdelanie z kariérového poradenstva na vysokoškolskej úrovni. Rozpracovali sa **modulárne vzdelávacie programy** pre kariérových poradcov, a to na 4 úrovniach:

1. *3-ročné bakalárske kurzy* (licencjat) v oblasti kariérového poradenstva; absolventi sú licencovaní kariéroví poradcovia a môžu pokračovať v magisterskom štúdiu so špecializáciou na "psychologické poradenstvo v profesionálnom vývine";
2. *5-ročné magisterské štúdium* psychológie (špecializácia na poradenstvo v profesionálnom vývine);
3. *1-ročné postgraduálne štúdium* kariérového poradenstva pre absolventov psychológie;
4. *2-ročné postgraduálne štúdium* kariérového poradenstva pre absolventov iných, nepsychologických odborov.

V záujme budovania služieb kariérového poradenstva v štruktúre úradov práce venuje sa osobitná pozornosť **rozvoju systému profesionálnych / kariérových informácií**.

Centrum metodiky, informácií a kariérového poradenstva pri Celoštátnom úrade práce metodicky usmerňuje poradenské aktivity v úradoch práce, vrátane informačno poradenských stredísk pri vojvodských úradoch práce, zabezpečuje zber komplementárnych kariérových informácií a ich spracovanie pre rozličné skupiny odberateľov.

Poľské úrady práce sú vybavené:

- *Klasyfikáciou povolání a špecializácií* (Klasyfikacja Zawodów i Specjalności) spracovanou Inštitútom práce a sociálnych vecí (obsahuje popis 2472 povolání a špecializácií); je to podklad pre spracovávanie informačných materiálov, poradenských programov o povolaniach;
- *Teczki Informacji Zawodowej* - profesionálne informácie v zakladačoch spracované rečou zrozumiteľnou pre laikov (od roku 1996 budujú informačnú databázu o povolaniach, napr. v r.1997 spracovali 100 vytypovaných povolání v spolupráci s Bundesamt für Arbeit Norimberg);

Krajowy Urząd Pracy prostredníctvom Centra metodiky, informácií a kariérového poradenstva koordinuje úlohu vojvodských. úradov práce pri zbere a spracovávaní regionálnych kariérových informácií;

- sady filmov o povolaniach na video kazetách (adaptácia filmov z BRD) – v roku 2002 mali spracovaných pre poradenské účely 119 filmov;

- niekoľko zväzkovú publikáciu (encyklopédiu) o povolaniach, obsahujúcou charakteristiky 546 povolání;
- tlačové materiály: informačné letáky o povolaniach (výňatky z „teczki informacji zawodowych“), katalógy, príručky – informácie o povolaniach, možnostiach štúdia doma i v zahraničí, o situácii na trhu práce etc.
- významným systémovým počínom na skvalitnenie a zefektívnenie kariérového poradenstva v Poľsku bolo spracovanie **počítačového programu „Kariérový poradca 2000“**; umožňuje jednoduchý prístup k množstvu profesijných informácií, poskytuje možnosť individuálneho ohodnotenia si svojich predpokladov a porovnať ich s možnosťami uplatnenia sa na trhu práce.

Okrem celoštátne spracovávaných kariérových informácií dopĺňajú sa v Poľsku prostredníctvom vojvodských úradov práce aj *miestne (regionálne) kariérové informácie*.

V záujme skvalitňovania informačno-poradenských aktivít v službách zamestnanosti si zasluhujú osobitnú pozornosť **Centra Informacji Zawodowej- CIZ** (analogické nemeckým Berufsinformationszentren - BIZ) najprv pri vojvodských úradoch práce. Ich spoločnou úlohou je zbierať a poskytovať kariérové informácie pre osoby, ktoré sa chcú:

- rekvalifikovať
- nájsť si zodpovedajúcu prácu, zamestnanie
- vybrať si povolanie.

CIZ sa začali budovať v rámci dohody medzi ministretstvami práce Poľska a Nemecka (v r.1996 vybudovali 3 centrá v Ljubline, Lodzi, Reszove a Mobilne Centrum Informacji Zawodowej vo Varšave; neskôr sa vybudovali informačné centrá aj v ďalších vojvodstvách).

Nevyhnutnosť vplývať na klientov úradov práce prostredníctvom komplexných kariérových informácií sa prejavila aj pri budovaní 240 **sál (sieni) kariérových informácií** - Sal Informacji Zawodowych (SIZ) a skupinového poradenstva vo vojvodských a rajónnych úradoch práce.

Hlavnou pracovnou metódou kariérových poradcov v úradoch práce je **poradenský rozhovor**, v ktorom sa analyzujú očakávania klienta, overujú sa záujmy a schopnosti. Rozhovor končí vypracovaním **akčného plánu** pre klienta.